

PLACE. TAMUSUA. YASAWA.

PLACE OF INTERVIEW NABUKERU

DATE JUNE 1985.

INVESTIGATOR WILLIE DARI.

Ogo ko Ratu.
Apenisa Damm, sa yabaki 65 ka kilu
vakavinaka, sara tiko ko koy nai
talanoo kai tukuni kilai leu eu
yatu yasawa ka balota tiko na
manumanu. kilai leu na MANULEVU.
Nai talanoo ogo e sa siri yuni
e vica ni i taba tukata 'a sa soga
ni qoi kilai tu mai kina. Sa ogo
kena mo ni vakarogo sara mai vaka
vinaka.

o na yawa vakawa sara erau
a sa veivekadi tu mai kina ko dua kei
yasawa, ka ni na laki siri nai
talanoo ogo ki na vanua manua ogo.
o dua na kena turaga e akio
mai na yatu Malolo o koy ka sa
vakatokai tu ni kua vaka YATU
MAMANUCA. o a tiko ko koy mai
na yatu Malolo ka tiko na turaga qaga
ko TUIREVUREVU mai Narakokojawa.
Ni sa tiko vakagogo, e qoi
gathava tiko ko koy me dua na tukuata
me nona gonedan.

sa qoi vakatalai ira na nona
leue ni yamuyamu me na bagara mai
e dua na nona gonedan.
Ira lako ka otiva na
mua i Vitilev ki na Ra ka ogo ni
dua era kunea kina, ka sa qoi.

rauta, ka ha sa gwi galo yami ki tai
kadua ma na tubaga na Tui Bua.

Sa laki tau nai rogo ma na
Tui Bua, ka sa gwi tukuna ko koya
ni rau leme ma ha veitacini erau fiko
mai Naicobocobo.

Eraru sa gwi lakori na veitacini
ega, ko Rokona kei Rokobitugali, sa mai
Tukuni vei rau nai tukutuku re
gagadre vei Tuireureu. Sa, e a sa
vakkawati voli vei rau ko Rokobitugali.

Sa gwi tukuna ko koya me sa na
lako ko Rokona ki na yatu MALOLO
me sa na laki vakayacera nai
tau' ka gadreva mai na turaga
i taukei ni yanuyamu ko Tai
Reureu.

Sa vakadomey ko Rokona ka
me sa wonga kakau na nodra
~~na gwi~~ ^{na moto} vakawati na "BOUNITAKALI" me
laki wonga waga ni goli voli mai ke sa.

A gwi yami ki na yatu Malolo
ka laki vakayacera fiko na nonai
tau' vakagonevau vei Tuireureu.

Sa gwi laki goli koto e na dua
na veu ni vatu mai Narokarokoya
wa ka epe ki na yanuyamu ko
Tiwa ka yacana fiko ko Naiva ka
raivivili.

o dau vakayacera fiko vaka
koya ko Rokona na nonai tau' ka sa
nonai goli yami ki na gusu ni dauvau
ka rau sotu saq kei na dua na
dole leu.

A eka ko Rokona ka bobo
na matana eng nona vakacavitu
ni gwi rai mai, sa yali na ika

Erani sa veitalafala Kei Tuireureu
ko Rokona ka lake dau koto e na
loma ni nona bure ka sega ni ege
na yalona e na nona vakavanung
koto na nona moto sa yali.

Ni oti e va na siga ka lake
ko Rokona me laki kekere vei Tui
reureu me sa laki vagara na
nona moto na "SA"

A kaga ko Tuireureu ni sa
yali tu e na koto ni Wasawase, akere
kere tikoga ko Rokona me laki
vagara sa na nona moto.

Sa mi soli ma e dua na waga
ka vakawodonu sara mai ki ia kua
i Vuda e koto king e dua na wai
lailai ka yacana ko Dreketi, a mai
mace kua. A lake cake koto.
e barani me yaco sara yami ko
Vanitui me laki mace King

Sa, na dole levi ka drotaka na
SA (moto) e a dro sara ki NACOBOCO
Sa, ko Rokobitigali e dau nona
caka caka e na veisiga keee sara
na rubi mazingazi. Oba yakari.

ko ya, ni oti nona rubi mazingazi sa
gole sara ko koya me laki mace.

Ni qai yadra mai e na mataka
sa raica ni dua na kau levi e
feki tu e na loma vei wasawase
ka mai falai iratos na eauravon
me ratos laki kauta mai na kau
ko ya.

Ni sa kau mai ma na Moto
sa kila sara ni vei tavakana ka
o ya na Honitakali ka kauta ki
na yatu malolo.

na Boinitakali sa biu tu mai vale.
leu. Ja, sa kilo kasami sara ko
Rokobitugali ni sai Rokona dina ka
lako fiko mai ko ya e na waga ka
sa yotu mai.

A soko na waga ka laki pass
sara ja e na vanua ka rubi maguagi
koto o kinga ko Rokobitugali.
A rau veitalanoa toka ka tukuna
ko Rokobitugali ni sa fiko ko ya e
vale na Mbotu ka ni a duri tu e
loma ni wasawasa e na dua na matake
lailai. O gpi vakamaca lataka ko
Rokona ni a ditaka mai e tu na ika
leu ka nai fekia toka e loma ni
wasawasa.

Sa gpi talai Tuturuliwali fewa
basaga ko Rokobitugali na watinga me
laki tukuna vei ira na yalewa me
na laki golia mai edua na ika
me rau mai kana vata kinga na
veitavalene ni rau a sa veibiu tu
e na dua na gauna balau.

Ira a lako yani na marau
me na laki goli ki Cakaulen. Ni
na raso yani ki Cakaulen sa boto
koto mai edua na seseen ni ika
leu e dela ni wai.

A biu na laua balau
ka oga ni dua na vanua me lala
ka sa taga taga na marau e na
taraki. A taga yani ko kaga na
marau ki boto ni laua leu ko
taga na ika ko ya. Ja, ni hera
na laua na ika sa boto boto na
Matanisiga. O a vakabuto boto taga
mai na Matanisiga e dua na Manuleu.

koto na Manulem dau kina tamata
ko ya.

Na manumany oyo e a tiko e
luu mai Vatulele. Ni sa oso na
wona gara mai Vatulele sa gai
vuka tubu ki cake ka ro sobu
sara ki loma ni gara ka sa tiko.
kina oyo e Sawella ka ni sa gai
sawa ma me veigoleyaki e loma
ni gara leu ko ya.

Oyo na kena kawa en, se tiko
sa oyo. Sa dau vuka voli sa ena
o daki vinaka ka dau vakamabei
ia na veimatagali ma manumany
vuka me yalo sara ki na toa kei
na beka.

O dau toboki ia sa e yawa
ka gunu a na kedra dra. Sa na
moto na BOONITAKALI e a lavo ka
kina na ika ka vakamabei
talega kina na "MANUCEVO"

Ena a Kereya na cagi
fokalan kor' sa na veitwaleni o
hoya ka souvi tiko e loma ni
gara oyo ka ni sawa ni bu kina
mai tawo, ena yali ka gai voli
cake tale mai.

Ki sema ni vanua ko Bus
kei yasawa na Manulem oyo ena
nodra a mai vakamabei koya ko
ra na veitwaleni.

O tautawata sa na vata
mai yasawa kei Vatulele, ia, e
saga sa na kedra i sema.

O sa veivekani dina
para sa ko Bus kei yasawa.
Sa gai mai cava koto

na lawa ka soho lesu tale ki na
koro. Era yaco yami ka laki fuku
na, matanintama vei rau na veitavaki
ni sa ukataka na Manuleu mai
Saweilau na Marau.

Era dui veidropaki na marau
e na nodra rere ni sa dotahi na
marau.

Erau sa veivahi na turaga me
rau sa laki qoli wa me kedra i
vaga e na nodra sa na laki vaga
na Manuleu mai Saweilau
Ai coi ni kedra wa na VUDI. Ni
sa mataka lailai sara e au sa lako
ki vagaqara.

Erau biu' Vanualeu ka gole
sara ki na yatu yasa. Sa gai
lewa ko Tokoua mel rau lako vasa
na gara ia, me rau laki eru mai
na daku i yasa e na i' dromudromu
ni siga.

Erau kele ka kana toka e na
dela ni mati' volekata edia na toka
lailai ka rau viritaka tiko ki loma ni
wai na benu ni wa. Ia, ni rau qai
kidacala era sa bulu ka veigalopaki
voti na wa me yacova na bigi ni
kua, ka sa sa dromudromu fu.

Erau sa lako ka laki
io, ki na gara ka rator sa tiko
ki na e lima na ylewa ka so koto
usalega kinga na ligi i Naibasaga,
ka rau raica ni sa bini fu na ou
ni kena na Manuleu.

A lako ko Rokobitulu
me sa laki eoka na manumano.

Ван канкава тн ни веівекани ена
ванна е ма ево.